

НОРМАТИВНА БАЗА.

1. Норми й нормативи, їхня сутність і призначення. Групи й класифікація норм і нормативів.
2. Розробка норм і нормативів, методи розрахунку норм і нормативів.

1. Найважливішим засобом планомірного забезпечення підприємства матеріально-енергетичними ресурсами, зниження матеріалоемності продукції та ощадливого використання ресурсів є прогресивні технічно та економічно обґрунтовані норми.

Нормативна база – система техніко-економічних норм і нормативів використання матеріальних, енергетичних, трудових і грошових ресурсів, а також організації процесу виробництва. (із усього того, що регламентує різні сторони виробничого процесу)

Зіставлення та обґрунтування планів виробничо-господарської діяльності підприємств здійснюється з використанням норм і нормативів.

На основі техніко-економічних норм і нормативів визначається потреба в устаткуванні, матеріалах, енергії, інструменті, робочій силі для виконання виробничої програми.

Норма – максимально припустима, науково-обґрунтована величина абсолютної витрати сировини, матеріалів, енергії витрат праці на виробництво одиниці продукції або робіт, встановлена в умовах виробництва. (наприклад обсяг продукції з 1м² виробничої площі).

За допомогою норм визначається потреба в ресурсах, фінансах.

Потреба на виробництво визначається сумою добутків норми витрати H_i на обсяг виробництва Π_i по всіх споживачах.

$$M_p = \sum H_i \Pi_i, \text{ т/ рік., м}^3/\text{ рік.}$$

Норматив - це відносна величина, що характеризує ступінь використання знарядь і предметів праці, витрат живої праці, їхніх витрат на одиниці об'єму, маси. Це відносний показник використання норм.

Це загальна міра споживання й використання виробничих ресурсів.

Норми й нормативи повинні бути економічно обґрунтованими, прогресивними, динамічними та охоплювати всю сукупність використовуваних ресурсів. Вони повинні розроблятися систематично та забезпечувати раціональне використання праці.

Служать мірилом, з яким рівняються планові та дійсні витрати.

Норми й нормативи, які використовуються для розробки планів підприємства, розділяються на наступні **основні групи**:

- норми і нормативи живої праці (витрат праці, заробітної плати, тарифні ставки, трудомісткість).
- норми і нормативи використання виробничої потужності, (засобів праці - машин, агрегатів)
- норми і нормативи предметів праці (витрати запасів сировини, матеріалів, енергії)

Норма запасу - називається встановлена кількість матеріалів забезпечующих безперебійне постачання. Норма поточного запасу визначається періодичністю поставки матеріалу в днях для забезпечення виробництва в період між поставками. Резервна норма визначається можливими перебоями в поставках і в зимовий час збільшується.

- нормативи капітальних витрат,
- нормативи для оцінки стану організації виробництва (тривалість виробничого циклу, питомі обсяги незавершеного виробництва, нормативи завантаженості устаткування, коефіцієнти змінності)
- норми і нормативи потреб запасів устаткування,
- фінансові норми й нормативи,
- норми й нормативи охорони навколишнього й природного середовища (ГПК),

- нормативи для оцінки фінансової діяльності (норматив обігових коштів, амортизаційних відрахувань, прибутку, рентабельності).

Нормування витрат праці

Для нормування витрат праці застосовують: нормативи часу, норми обслуговування й нормативи чисельності.

Норматив часу - це розрахункова величина часу, необхідна на виконання окремих елементів роботи. Залежно від структури робочого часу в промисловості розробляються нормативи основного та допоміжного часу, часу на відпочинок і особисті потреби.

Норма обслуговування - це регламентована кількість одиниць устаткування, установок, споруд, які в одиницю часу може обслужити один працівник або група працівників.

Норматив чисельності – це показник, що регламентує кількість працівників, необхідних для виконання одиниці об'єму робіт.

Норми часу - розробляються на операцію або комплекс операцій при виготовленні продукції.

Норма виробітку – це обсяги робіт (у натуральних показниках) який повинен бути виконаним за одиницю часу.

Нормування предметів праці застосовується для:

- визначення потреб у сировині, матеріалах, паливі, електричній енергії
- для оцінки прогресивності застосовуваної техніки й технологій.

Нормування засобів праці.

Розробляються нормативи та норми потреби в устаткуванні, його використання та ремонту.

Нормування кількості устаткування ведеться по:

- основному, допоміжному устаткуванню та устаткуванню загального призначення і проводиться за групами обладнання.

Для всіх засобів праці розробляються норми обслуговування, режимів робіт і ремонту.

Основні ремонтно-експлуатаційні норми це:

- тривалість міжремонтних періодів і обсяги робіт, які виконуються між ремонтами
- структура ремонтних циклів,
- норми простою встаткування в ремонті,
- трудомісткість ремонту,
- вартість ремонтної одиниці,
- витрати матеріалів на ремонтні роботи.

Фінансові нормативи.

Фінансові нормативи - це взаємини підприємства з бюджетом, банками й іншими підприємствами.

Взаємини з бюджетом:

- нормативи відрахувань у бюджет у рамках ціни на продукції (акцизні збори, податок на додану вартість),
- нормативи відрахувань у бюджет, які нараховуються на заробітну плату (відрахування в пенсійний фонд, до фонду соціального страхування), нормативи відрахувань у бюджет, які нараховуються з виплаченої зарплати (податок на прибуток, нарахування в пенсійний фонд і фонд соціального захисту безробітних),
- нормативи відрахувань у бюджет із прибутку: податок на прибуток.

Для ефективного використання в процесі планування норми та нормативи **класифікують** за наступними ознаками:

- за терміном дії:

перспективні - для розробки стратегічних планів,

поточні – річні, квартальні, місячні. На їх основі ведеться робота із плануванням різних видів ресурсів на підприємстві,

оперативні – для ОВП і визначаються конкретними умовами виробництва на робочих місцях.

- за характером охоплення:

цехові, заводські – розробляються на підприємствах,

галузеві,

міжгалузеві

- за ступенем детальності:

специфічні - величина витрат конкретного матеріалу,

узагальнені

групові

поопераційні

- за об'єктами нормування:

готова продукція,

напівфабрикати,

види робіт

- по методах розробки:

розрахунково-технічні,

розрахунково-аналітичні,

дослідні,

дослідно-статистичні.

2. Одне з основних вимог до нормативної бази полягає в тому, що вона повинна будуватися на науковій базі та підтверджуватися інженерними та економічними розрахунками, а також бути прогресивною. Нормування витрата праці складається у визначенні норми часу на виконання заданого обсягу робіт у визначенні організаційно-технічних умовах.

Якість і обґрунтування норм і нормативів залежать від методів їх розробки.

На сьогоднішній день застосовуються наступні методи нормування:

1- *розрахунково-технічний,*

2- *розрахунково-аналітичний,*

3- *дослідний,*

4- *дослідно-статистичний.*

При розрахунково-технічному методі норми встановлюються на основі розрахунків, визначається потреба в матеріальних і трудових ресурсах на виготовлення кожного виду продукції.

Технічна норма витрати основного матеріалу - це та кількість, яка необхідна для виготовлення одиниці продукції відповідно до технологічного процесу та нормальних організаційно-технічних умов.

Технологічна норма	Технологічні втрати
Технічна норма	

Розрахунково-аналітичний метод – найбільш прогресивний і обґрунтований, тому що в основі розробки лежить розрахунково-технічний метод і аналіз виробничого процесу.

Дослідний метод полягає в тім, що норми створюються на підставі аналізу експериментальних даних. Недолік у тім, що має місце суб'єктивний фактор і враховується тільки досягнутий рівень.

Звітно-статистичний метод полягає у визначенні норм на основі звітно-статистичних даних за минулий рік про витрати праці або матеріальних ресурсів на одиницю продукції. Недолік - охоплюється досягнутий рівень і відсутня прогресивність. Застосовуються тільки в тих випадках, коли неможливо визначити норму більш обґрунтованими методами.

